

Ludvík Bradáč – vzkříšení českého uměleckého knihařství

Gustav Erhart

*Dvě veledíla vytvořilo lidstvo
ke své největší slávě a chloubě:
řeč a písmo.
Když potom obě tyto vymoženosti
sloučilo, vytvořilo třetí zázrak –
knihu.*

O. F. Babler

Ke stále hledaným a žádaným, současně ale i k nejnákladnějším, bibliofilsky pojatým knihám nesporně patří ty, které zdobí a současně před mechanickým poškozením chrání jejich ručně provedená vazba. Po nástupu masové průmyslové strojní výroby, zhruba od konce 19. století, došlo ovšem právě zde k jejímu téměř úplnému zániku, v lepším případě jen k povýtce řemeslnému zpracování v podobě jakýchsi pevných desek, postrádajících nápaditý, esteticky účinný vklad či nějakou nadstandardní uměleckou výzdobu, jako tomu bylo v časech předcházejících moderní době industriální.

Zásadní žádoucí obrat nastal až díky objevení se hnutí Arts and Crafts (Umění a řemesla) na počátku 90. let předminulého století, kdy dnes již legendární angličtí spisovatelé a umělečtí kritici William Morris (1834–1896) a John Ruskin (1819–1900) započali svůj boj za obrodu všech rukodělně zhotovovaných artefaktů, oblast krásné knihy nevyjímaje. Jejich myšlenky padly velmi brzy na úrodnou půdu i v kontinentální Evropě, v čase rodící se tzv. secese, kde podnítily obdobné snahy zejména ve Francii a v německy hovořících zemích.

V předchozích statích tohoto seriálu jsme zmínili první novodobé bibliofilské tisky v Čechách, o které se zasloužili Zdenka Braunerová a Arnošt Procházka. Následně se zde nabízí, a to velmi případně, také vzpomínka na osobnost Ludvíka Bradáče, od jehož narození uplynulo letos již plných 140 roků. Je poněkud s podivem, že dodnes existují jen sporá fakta z celého jeho života, včetně údajně tragické smrti (E. Minář) na cestě z jeho umělecké dílny v pražské Mezibranské ulici, která nastala dne 14. listopadu 1947.

Světaznalý knihvazač

Ludvík Bradáč se narodil v městečku Orahovica v chorvatské Slavonii 25. ledna 1885 v rodině českého kolářského mistra, jenž se sem přestěhoval pouhých pět let před jeho narozením. Již v roce 1899 však jako čtrnáctiletý odešel do Prahy za výukou knihvazačskému řemeslu, a tady následně docházel vesměs krátkodobě do několika menších specializovaných závodů, jmenovitě dnes již pozapomenutého Aloise Eberleho a Jindřicha Nepevného.

Roku 1904, jako mimořádně talentovaný učeďník, na doporučení známého třebíčského rodáka, etnografa a odborného redaktora Leopolda Weignera (1866–1920), získal konečně místo na prestižní soukromé knihařské škole v Düsseldorfu,

kteřou vedl mezinárodně uznávaný znalec daného oboru Paul Adam (1849–1931) a mladičků Bradáč dosáhl brzy na místo jeho osobního asistenta.

Přes tento velmi slibný počátek kariéry již roku 1905 podnikl studijní cestu do Paříže, kde u vyhledávaného knihařského odborníka Henriho Blanchetière (1881–1933), sídlícího v rue Bonaparte, získal další potřebné znalosti. Seznámil se zde především s náročnou technologií tzv. „francouzské vazby“ a na přání svého tutora Weignera začal odtud zasílat také své příspěvky do domácích odborných listů.

Krátce po návratu do Prahy v roce 1908 si založil Bradáč vlastní samostatnou ofiínu na Královských Vinohradech a zároveň přijal místo odborného pedagoga v kurzech tehdejšího Technologického muzea. Po pouhém jednom roce již pracoval úspěšně s plným nasazením a stále více prohluboval spolupráci s tehdejšími předními nekonvenčními výtvarníky a typografy, mezi které počítal zejména Vratislava Hugo Brunnera, Františka Kyselu, Jaroslava Bendu, Františka Koblihu, Slavoboje Tusara a Karla Dyrinka; později rovněž Jana Konůpka či Josefa Solara...

Knihy v té nejskvostnější podobě

Z mnoha jedinečných knižních artefaktů, vzešlých nejen v jeho vlastní vydavatelské koncesi (ukončené roku 1927 nečekaným finančním krachem), ale zhotovených souběžně i na zakázku z jiných nakladatelských domů, které tento osobitý „Mistr krásné knihy“ poslal do bibliofilského světa, jmenujme zde alespoň sedm nejtypičtějších, jejichž společným jmenovatelem je většinou celokožená vazba doprovázená působivým celoplošným dekorem, zpočátku vycházejícím ještě ze secesně stylizovaného výtvarného tvarosloví. Později, od poloviny 20. let minulého století, uplatňující nejednou také přísnou geometrizující linku, zakomponovanou ve stejném rozvrhu na přední i zadní straně elegantních desek, jakou měl v oblibě a preferoval z Francie pošlý umělecký styl art deco:

Arnošt Procházka: *Cesta krásy* (B. Kočí, 1906; celokožená vazba – hlazený marokén s aplikacemi L. Bradáč 1908)

Gustave Flaubert: *Mladého Flauberta zápisky z cest* (S. K. Neumann, 1912; celoplátěná vazba L. Bradáč; čtyři orig. dřevoryty J. Váchala)

Josef Císler: *Na haltravské stoupě* (F. Šimáček, 1912; celokožená vazba, ručně šitý kapitálek, zlacení, oblé vazy na hřbetě, L. Bradáč 1912)

Karel Jaromír Erben: *Kytice* (L. Bradáč, 1916, celokožená vazba – hnědá kozinka, slepotisk, L. Bradáč 1916)

Oscar Wilde: *Florentinská tragedie* (L. Bradáč, 1918; vazba s dekorativním ornamentem dle návrhu F. Koblihy)

Jaromír Rašín: *Duše ženy* (L. Bradáč, 1927, celokožená vazba L. Bradáč; tři orig. suché jehly F. Pavelky)

Jaroslav Maria: *Panstvo v taláru* (B. Janda-Sfinx, 1928, celokožená vazba L. Bradáč 1928)

Mimo jmenované publikace jsou samozřejmě stále sběrateli vyhledávané i mnohé další cimélie, ať již v podobě výpravných samostatných svazků nebo v ucelených řadách jako byly například čtyři knížky oblíbeného osmerkového formátu (8°), zařazené do edice Grolierova knihovna, kde vycházely v nákladu nepřekračujícím 200 exemplářů:

Sv. 1 – *Knih Rut* (zlatem zdobená pergamenová vazba, 1917)

Sv. 2 – Jan Amos Komenský: *Labyrint světa a ráj srdce*, 1919)

Sv. 3 – Karel Sabina: *Lyrika* (s úvodní studií M. Martena, 1920)

Sv. 4 – Jaroslav Maria: *Tristan* (se 7 celostránkovými lepty a dřevorytem F. Koblihy, 1924)

Zapomenout bychom konečně neměli ani na riskantní vydání *Alba kreseb*, jejichž autorem byl proslulý „démonický malíře hříchu“ a přítel Oscara Wilda Aubrey Vincent Beardsley (1872–1898). Jejich neskrývaný erotický ráz byl roku 1925 příčinou konfiskace celého nákladu a nové, již „expurgované“ vydání uskutečnil L. Bradáč o rok později.

Od samého začátku své umělecké práce v řečené oblasti se Ludvík Bradáč zabýval i stránkou teoretickou, a to nejen ve svých pěti nepravidelně vycházejících Bradáčových ročenkách, ale i ve fundovaných příspěvcích pro odborné časopisy jako byl na příklad *Knihář* (1911–1927) nebo jeho, od roku 1917 do roku 1919 vydávaná první bibliofilská revue *Knihomil*, na kterou v letech 1921–1927 navázal obdobně zaměřený *Knihomol*. Souběžně s nimi vycházely i jeho ucelenější, v knižní podobě vydávané práce, ze kterých lze, alespoň výběrem, uvést následující tituly: *Ruční zlacení* (1910, 1938); *Úprava vazeb knižních* (1911, 1923); *Knihvazačství* (1912); *Mramorování* (1927); *Knižní vazba v proměnách věků* (1931) nebo manuál nazvaný *Knihářova technologie* (1941).

Bradáčovy precizní knižní vazby, které dodnes neztratily nic ze svého půvabu, stejně jako zmíněné odborné práce, významně přispěly k tvůrčímu rozmachu mnoha jeho současníků, žáků a následovníků, zejména Josefa Brouska (1882–1949), Antonína Tvrdeho (1888–1961), Petry Pospíšilové (1887–1936) či Jana/Jendy Rajmana (1892–1965) a jsou stálým přínosem i pro naše dnešní tvůrčí umělce či odborné restaurátory, kterým učarovala kniha v té nejskvostnější podobě.

Autor je básník, publicista a člen Spolku českých bibliofilů.

Text byl původně publikován ve Tvaru, obtýdeníku živé literatury.